

Kushanku (クーシャンクー), uproszczone na Kusanku albo **Kosokun** (公相君) to olbrzymia grupa kata fundamentalna dla shuri-te i tomari-te. Kushanku, Kushanku-dai, Kushanku-sho, Shiho-Kushanku, Chatan-Yara-Kushanku, Chibana-Kushanku, Kuniyoshi-Kushanku, Kishimoto-no Kushanku oraz wersje shotokan – Kanku-dai, Kanku-sho... To wszystko (10 kata)? Być może.

Różne nazwy Kosokun/Kushanku wynikają z różnego sposobu odczytywania imienia chińskiego mistrza sztuk walki, który zainspirował twórców kata, którymi byli najprawdopodobniej **Shungo „Tode” Sakugawa** (1733-1815) i **Chatan Yara**¹ - mistrz Yara z wioski Chatan.

Pozornie łatwo wskazać pochodzenie formy od postaci mistrza **Kushanku**, ale kiedy zaczynamy „wgryzać się w temat”, pojawiają się białe plamy.

Kim był ten człowiek, który przebywał na Okinawie kilka lub kilkanaście lat i wywarł duży wpływ na rozwój karate? Źródła są skąpe i niejednoznaczne. Ponadto wielość imion sugeruje, że może chodzić nie o jedną, ale o kilka osób. Czy nazywano go na Okinawie **Ko-so-kun**, co można przetłumaczyć jako „pan wysoki urzędnik publiczny”? A więc nie imię, lecz rodzaj tytułu. A może był to rodzaj pseudonimu? Czy może mówiono Ku-Shan-ku, co daje pole do kolejnych domysłów?

Tu natrafiamy wreszcie na źródło pisane. W tzw. Notatkach z Oshimy (Oshima Hikki) czytamy, że w 1762 r. rozbił się statek wiozący ryż z Okinawy i kronikarz Tobe przez wiele dni wypytywał rozbiteków o królestwo Ryukyu. Urzędnik królewski Peichin Shionja okazał się praktykiem sztuk walki zauroczonym mistrzostwem chińskiego instruktora imieniem **Koshankun**. Czy to nasz Kushanku? Być może.

Ale mamy i inne tropy. Mówi się o chińskim konsulu Kung Hsian Chun, który miał dać pokaz w Shuri w 1761 r. I mówi się o mistrzu Kwang Shang Fu, który przybył na Okinawę w 1756 r. i był nauczycielem miejscowych praktyków sztuki te. A może był to Quán Kuí (全魁) - półlegendarny członek poselstwa chińskiego przebywający na Okinawie w latach 1756-57?

Ale oto pojawia się kolejna i to rewolucyjna hipoteza². Kushanku nigdy nie istniał! Ta nazwa to sztuka walki, jakiej uczył Takaharę, Chatan-Yarę i Sakugawę ktoś zupełnie inny, a mianowicie mistrz bazi-chuan (wczesne tai-chi-chuan) **Wang Xong Yue**. Nieprawdopodobne? Wcale nie bardziej niż inne teorie.

Wróćmy do **kata**. Jest to pojęcie japońskie. Dla chińskich mistrzów „sztuki pięści” pojęcia forma i styl były nieodróżnialne. Ćwiczenie formalne (hsing) było swoistą ekspresją danego stylu i wyrażało ideę sztuki walki. Dlatego mistrz uczył tylko jednej formy, zazwyczaj bardzo długiej, zawierającej większość technik danego stylu.

Tak więc jest bardzo prawdopodobne, że Chatan Yara i Sakugawa pobierali nauki u jednego chińskiego mistrza, a po jego śmierci lub po wyjeździe z Okinawy ułożyli jedną lub każdy swoją formę i nazwali ją Kushanku.

Sprawa wyjaśniona? Być może. Kata **Chatan-Yara-no Kushanku** (北谷屋良クーサンクー) jest uważana za najstarszą, surową, ortodoksyjną. Oczywiście, nie chodzi o

¹ Celowo nie podaję lat życia mistrza Yary, albowiem dostępne dane sugerują, że zmarł przed przybyciem Kosokuna na Okinawę, co kłóci się z sugestiami jakoby uczył Sokona Matsumurę. Tę tajemnicę próbuję rozwiązać w dalszej części tekstu.

² Autorem tej hipotezy jest praktyk karate i badacz historii Simon Keegan.

spektakularną przeróbkę pokazywaną na zawodach, lecz o starą wersję ćwiczoną do dziś na Okinawie, bardzo podobną do **Kushanku** w stylu shorin-ryu (matsubayashi-ryu). Problemem jest jednak postać mistrza Yary, która także owiana jest mgłą tajemnicy. Pochodził z wioski Chatan, prawdopodobnie miał na imię Kitani i od 12 roku życia ćwiczył sztuki walki u chińskiego nauczyciela z osiedla Kumemura. Kushanku? Kwanga? Wanga? Raczej nie. Ponadto kilkakrotnie podróżował do Chin i tam również doskonalił swe umiejętności. Był człowiekiem wykształconym, obytym. Rozumiał różne aspekty technik. Znał język chiński, znał sposoby kumulowania energii ki/chi, znał czułe punkty na ciele i sposoby ich uderzania. Ale kiedy żył? Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z XVII w., mógł więc być nauczycielem Takahary i Sakugawy. Z drugiej strony powiada się, że uczył Sokona Matsumurę, a nawet Chotoku Kyana (1870–1945)! To już jest absurd, bo musiałby żyć ponad 200 lat. No, ale przecież mogło być kilku mistrzów Yara – ojciec, syn, wnuk... To są nasze domysły, ale oparte na logice. Spotkałem się też z teorią, że mistrz Yara nie ułożył żadnego kata, a Chatanyara-Kusanku czy Chatanyara-no sai są dziełem jego ucznia – Sakugawy. Zresztą, pierwsze źródła „pisane” wspominają o Chatan-Yara-Kusanku dopiero w latach 50. XX w. Czemu nie wcześniej?

Na szczęście odrobinę mniej mglista jest historia mistrza **Kanga Sakugawy** (1733-1815). Nosił przydomek **Tode** (chińska ręka) – tak wtedy nazywano wczesne karate – praktykował te, kenpo i kobudo, znał wielu ówczesnych ekspertów. To może wskazywać, że właśnie w jego osobie zbiegają się różne nitki przekazu, i że to jego sztuka walki była syntezą, od której zaczyna się historia karate.

Wielu historyków pisze, że to Sakugawa ułożył kata Kushanku około 1790 r. na podstawie swych treningów z Yarą, Takaharą i tajemniczymi chińskimi nauczycielami. Następnie swoją sztukę przekazał trzem starszym uczniom o imionach Makabe, Matsumoto, Okudi oraz jednemu bardzo młodemu – **Sokonowi „Bushi” Matsumurze** (1798-1890)³. Ten ostatni to jedna z najważniejszych postaci w historii karate. Nie tylko rozwinął system Sakugawy, ale też podróżował do Chin, gdzie poznał nowe szkoły walki, oraz do Japonii, gdzie praktykował sztukę miecza w szkole Jigen-ryu. Jest więcej niż pewne, że wprowadził zmiany w wykonaniu Kushanku i swoich uczniów, m.in. Anko Azato i Anko Itosu, uczył „swojej” wersji. Zresztą, uczył niezbyt aktywnie. Raczej inspirował, wskazywał kierunki rozwoju. Jeśli porównamy style wnuka Matsumury – Chitose i najbardziej znanego ucznia – Itosu, to zobaczymy ogromne różnice.

Wróćmy do **Kushanku**. Tradycyjną wersję tej formy Matsumura przekazał **Chotoku Kyanowi** (1870-1945), który nauczył jej Tatsuo Shimabuku, Zenryō Shimabukuro i Shoshina Nagamine. Ta wersja praktykowana jest dziś w szkołach shorin-ryu i isshin-ryu, oczywiście w każdej szkole jest nieco inna. Swoje wersje Kushanku stworzyli też Chosin Chibana (1885-1969) – **Chibana-no Kushanku** oraz Shikichi Kuniyoshi – **Kuniyoshi-no Kushanku** (国吉の公相君).

Shinkichi Kuniyoshi (1848-1926) był słynnym wojownikiem z klanu Sa. Nie stworzył stylu, lecz uczył kilku znanych bushi i tak zapewne przetrwała jego wersja

³ Jak w wielu innych przypadkach istnieje kilka wersji lat życia Matsumury. Oficjalne daty widniejące na nagrobku Matsumury to 1809-1899, ale jeśli je zaakceptujemy, to trudno nam będzie wytłumaczyć, jak mógł być uczniem Sakugawy.

Kushanku, podobna do najstarszych wzorów, Nowszą wersją jest kata Chosina Chibany, który był uczniem Anko Itosu, ale zapewne chciał powrócić do bardziej tradycyjnych form. Znany był z tego, że przywiązywał wagę do ortodoksyjnych kata.

Ostatnio szerzej znana (za sprawą Sandry Sanchez) jest wersja **Kishimoto-no Kushanku**. Pochodzi ona z małego stylu, który jednak ma korzenie w dojo Matsumury. Tam miał praktykować protoplasta stylu Soko Kishimoto.

I tak docieramy do kolejnych wersji kata stworzonych pod koniec XIX w. przez **Anko (Yasutsune) „Meijin” Itosu** (1831-1915⁴). Nieco uproszczona wersja formy bazowej otrzymała nazwę **Kushanku-dai** (duża), a pojawiła się nowa forma **Kushanku-sho** (mała). Akurat nazwy są zwodnicze, bo „mała” wcale nie jest krótsza od „dużej”. Zazwyczaj uważa się, że obie formy powstały na bazie jednej wcześniejszej, ale w „sho” pojawiają się zupełnie nowe techniki. Być może pochodzą one z legendarnej, zaginionej formy Channan, która legła u podstaw części cyklu kata Pinan⁵.

Pojawia się też kolejna forma **Shiho-Kushanku** (cztery kierunki Kushanku), która jest przeróbką Kushanku-dai z przemieszczaniem w innych kierunkach. Podobno przy ułożeniu tej formy pomagał ulubiony uczeń Meijina – **Kenwa Mabuni** (1889-1952) – twórca stylu shito-ryu, do którego włączył wszystkie znane sobie wersje Kushanku.

Pytanie. Czemu Itosu to robi? Niektórzy historycy i współcześni mistrzowie karate uważają, że na początku XX wieku Itosu nie tylko stworzył proste formy Pinan dla potrzeb wychowania fizycznego. Twierdzą, że nastąpił wtedy podział na „stare i nowe karate”. Dotychczasowa nauka karate odbywała się w kręgu kilku zaufanych osób. Itosu przewidywał, że w przyszłości będą istnieć liczne otwarte dojo karate. Jak więc rozwiązać dylemat: elitarna sztuka walki wymagająca charakteru moralnego czy popularny sport? Stary mistrz przystąpił do swojego genialnego dzieła.

Opracował kilkanaście nowych wersji kata, w których „zaszyfrował” najskuteczniejsze techniki pod postaciami innych technik lub ruchów pozornie nieskutecznych w walce. Interpretację tych form mógł znać tylko doświadczony instruktor, który sam uczył się od prawdziwego mistrza. Niestety, po drugiej wojnie światowej karate zaczęli nauczać ci, którzy sami niewiele umieli. Shoshin Nagamine w książce „Okinawa-no Karate-do” pisze, że w rozmowie z nim słynny Choki Motobu ubolewał nad tym, że wiele starych form zostało zmienionych (inne źródła podają, że miał szczególne pretensje do Gichina Funakoshi'ego⁶). Dlatego też w połowie lat 30. Motobu odwiedził kilku starych mistrzów, by przedyskutować poprawne wersje kata. Stare formy włączył do swojego stylu shito-ryu Kenwa Mabuni. Na ortodoksyjne wykonanie kata zwracał też uwagę w swojej organizacji stylu shorin-ryu Choshin Chibana.

4 Tu również mamy kilka niejasności. Różne źródła podają 1831 lub 1832 jako datę urodzin Itosu, oraz 1915 lub 1916 jako datę śmierci

5 Powszechnie uważa się, że cykl Pinan powstał przez uproszczenie Kushanku, ale nowe badania wskazują, że jest to synteza elementów Kushanku i zapomnianego kata Channan.

6 Historia form shotokan jest zresztą bardzo ciekawa. Otóż Gichin Funakoshi perfekcyjnie opanował tylko kilka kata shuri-te. Po przybyciu do Tokio wysłał swojego syna Gigo do mistrza Mabuniego na naukę kata. Mabuni czuł się zaszczycony, że o 20 lat starszy uczeń tego samego mistrza (Itosu) pośrednio (poprzez syna) poznaje kata od niego. Później zawsze ucinął dyskusje deprecjonujące zmiany Funakoshiego.

I tak dotarliśmy do **Kanku-dai** i **Kanku-sho**, czyli wersji ułożonych przez **Gichina „Shoto” Funakoshi'go** (1868-1957) - twórcę stylu shotokan. Kanku oznacza „spojrzenie w niebo” albo „kontemplowanie pustki” i nawiązuje do medytacji. Kanku-dai to ponoć ulubiona forma mistrza Shoto. Wykonał ją m.in. podczas pokazu w 1922 r. zapewne jako Kushanku. Pierwsza wzmianka o nazwie Kanku-dai pochodzi z 1935 r.

Zmiany w wersji shotokan nie są wielkie. Wprowadzono pozycję han-kokutsu-dachi, kopnięcie yoko-geri i kilka drobiazgów. Podobnie w przypadku Kanku-sho. Choć ta forma do programu shotokan została włączona dopiero na początku lat 40. Zapewne syn Funakoshi'ego – Gigo poznał Kushanku-sho podczas treningów u Kenwy Mabuniego, a następnie wraz z ojcem dostosował ją do stylu shotokan.

Dziś większość szkół przygotowujących swoich uczniów do zawodów sportowych włączyła do swego programu spektakularne formy Chatan-Yara Kushanku i Chibana-no Kushanku, o których pisałem na początku tego tekstu.

Jednak zdecydowanie najbardziej znaną jest kata Kosokun-dai – długa i urozmaicona. Ponieważ współtworzył ją Itosu, forma ma dosyć symboliczną interpretację i początkowo jest trudna do odczytania. XVIII-wieczni mistrzowie nie pozostawili żadnych opisów, po Matsumurze zostały głównie wskazówki na temat filozofii karate. Z drugiej strony wiadomo, że wszyscy znani byli z ogromnej skuteczności w walce realnej.

Osoby nie związane z praktyką karate – jak zwolennicy nowoczesnych sportów walki – nie dostrzegają realizmu w formach takich jak Kosokun. Powodem jest to, że do sensu technik dochodzi się latami, na drodze pogłębionego studiowania sztuki walki. Jeden ruch czasem symbolizuje 3-4 różne techniki, możliwe do zastosowania w zależności od sytuacji.

Nawet jeśli nasza interpretacja różni się od oryginału Kosokuna i Sakugawy (a nie mamy możliwości tego zweryfikować), to na pewno pogłębia naszą sztukę i podąża ku tej samej intencji karate-do. Odczytanie różnych aspektów bunkai kata nie jest trudne dla osoby długo praktykującej karate i rozumiejącej sens walki.

I to już koniec wędrówki po bezdrożach historii kata. Ale jeszcze dwa wspomnienia. Młodziutka Rika Usami zdobywa mistrzostwo Japonii porywająco wykonując kata Kosokun-dai. Mija kilka lat, jest rok 2012, mistrzostwa świata w Paryżu. W finale Rika Usami wykonuje Chatan-Yara-no Kushanku. Publiczność do tej pory zdyscyplinowana nie może się powstrzymać od gwaru i oklasków. Ostatnie sekundy to już głośna wrzawa. 16 tysięcy ludzi wstaje z miejsc i urządza 6-minutową owację. Rika kończy i nie może powstrzymać łez. To jeden z najpiękniejszych momentów w historii karate sportowego.

Wzmianki:

Tomikawa's article mentions the kata Kūsankū クーサンクー 1911.

Itosu Buyū-den article of Kuwae-guwa's Kūsankū from Naha 1915.

Kūshankū Dai 公相君 (大) Major Kushanku. Earliest reference 1922.

Kūshankū Sho 公相君 (小) Minor Kushanku. Earliest reference 1922.

Chibana Kusanku 知花公相君 Earliest reference 1938.

Chatanyara Kusanku 北谷屋良ク-サンク- Earliest reference 1959.

Kuniyoshi no Kusanku 国吉の公相君

Kosokun Dai 公相君（大） Major Kosokun. Practiced in Shito-ryū.

Kosokun Sho 公相君（小） Minor Kosokun. Practiced in Shito-ryū.

Shiho Kosokun 四方公相君 Kushanku in Every-direction. Earliest reference 1926.